

Lipsanoteca de ceràmica de Santa Eugènia

Santa Eugènia de Berga

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Museu Episcopal de Vic
Emplaçament Museu Episcopal de Vic. Plaça del Bisbe Oliba, s/n 08500 Vic.

Coordenades:

Latitud: 41.90008
Longitud: 2.28323
UTM Est (X): 440546
UTM Nord (Y): 4638931

Classificació

Número de fitxa 08246-106
Àmbit: Patrimoni moble
Tipologia Objecte
Estil / època: Medieval Romànic
Segle XI
Any 1000
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Accés Obert
Ús actual: Ornamental
Titularitat Privada accessible
Titular: Bisbat de Vic. Plaça Santa Maria n.1. 08500 Vic.

Fitxes associades:

[Lipsanoteca de fusta de Santa Eugènia](#)

Autoria de la fitxa Anna M. Gómez Bach
Data de registre de la fitxa: ds., 15/04/2006 - 02:00

Descripció

Recipient de reduïdes dimensions, amb una amplada màxima de 7'70 cm, un diàmetre de base de 4'5 cm i una alçària de 6'23 cm, amb una obertura superior de 3 cm. Presenta una forma ovoïdal, similar a una petita olla, de la qual foren suprimits el coll i la nansa, i només en resta part de l'arrencament. Aquesta peça, de factura senzilla i forma globular, ha estat feta al torn ràpid en argila envernissada de color vermell fosc o amb vidriat marró, amb lleugers jaspiats més foscos. Com als figons vitris, se li va trencar el llarg coll per tal de poder-hi introduir les relíquies i presenta una esquerda en diagonal que la secciona en dues meitats i l'arrencament d'una nansa. És una de les ceràmiques vidriades més antigues trobades a Catalunya, després de l'antiguitat, originària de Còrdova i datada de cap a l'any 1000. Tancada i utilitzada com a lipsanoteca a mitjan segle XI. Es creu que l'envàs original portava algun tipus de líquid preuat procedent del califat cordovès. Els envasos, en alguns casos, es reutilitzaven litúrgicament, i això ha permès la seva supervivència. L'obertura superior fou tapada per un segell de centre el·lipsoïdal, envoltat per l'efígie del comte Bernat Tallaferro, impresa set vegades. Sis dels estampillats recorren en cercle entremig d'evidents empremtes digitals damunt la cera, restant marcada únicament la pedra de l'anell amb la representació en relleu d'un cap humà. Però el setè estampillat que figura en la part central de la massa de cera i betum deixà impresa, a més de la pedra, la muntura del segell en un oval, que entre dues gràfiles paral·leles porta la inscripció de "Bernardus comes" en lletres capitals. Segons documenta Pladevall, contenia restes d'ossos i d'un teixit envoltori, del tot malmès, de lli.

Observacions:

Peça del Museu Episcopal de Vic. Inventari n. 9 732. Data d'ingrés: 1971. El segell d'autenticitat de les relíquies es va fer amb l'anell del comte de Besalú, Bernat Tallaferro (1020) "Bernardus Comes" centrat per un camafeu romà, amb bust viril. L'actual església de Santa Eugènia és del segle XII (1173) encara que l'anterior degué ser consagrada a mitjan segle XI, per l'abat Oliva (1046), germà de Bernat Tallaferro que degué heretar i emprar el segell. Aquesta lipsanoteca es degué reutilitzar en la reconstrucció aprofitant el segellat d'autenticitat de les relíquies.

Història

El 1969 en el decurs de les obres de restauració a l'església parroquial de Santa Eugènia de Berga i en desfer l'antic altar major per deixar net l'absis principal, varen aparèixer, en una cavitat del massís de l'altar, o sota l'ara de pedra tardana, dues lipsanoteques o pots de relíquies actualment dipositades al Museu Episcopal de Vic. Posar relíquies d'algun sant en els altars quan es consagraven era un costum de l'església catòlica que s'ha mantingut fins els nostres dies. Aquesta pràctica era una continuació de les celebracions sobre tombes o relíquies de màrtirs per demanar la seva intercessió davant Déu i com a ritual de sacralització d'un nou espai de culte. Sovint també passava que quan alguna església es consagrava més d'una vegada es posaven noves relíquies i les antigues es guardaven al mateix reconditori. L'aproximació cronològica ens l'aporta el segell de la lipsanoteca. Aquest segell de cera que la tapa és el primer que es conserva d'un comte català, i correspon al comte de Besalú Bernat Tallaferro (994-1020), posteriorment utilitzat pel seu germà Oliba (971-1046) abat de Ripoll i Cuixà, més tard bisbe de Vic. El segell, usat pel bisbe en el moment de la deposició de les relíquies estava estampat set vegades, tal com prescrivia el text del pontifical de Vic del segle XI. La diversificació tipològica dificulta una possible comparació estilística amb altres peces catalanes o foranes. Aquest segell és idèntic al de la lipsanoteca que hi ha al mateix Museu (n. 2 286) procedent de Sant Pere de Casserres, la qual té també el recipient tapat amb un segell, impresa amb la llegenda "Bernardus Comes". I segons Junyent el camafeu romà és idèntica a la impressió d'altres dos, un al de Sant Pere de Casserres, església monàstica acabada cap a 1039, i l'altra Sant Julià de Vilatorrada,

consagrada el 1050. Es tracta en els tres casos de la utilització d'un mateix segell, corresponent a un dels anells que els bisbes i magnats es transmetien per testament i que eren elaborats amb camafeus o coral·lines antics i d'època romana. A través del segell i de l'acta de consagració de Santa Eugènia del 1173 tenim una referència a una església més antiga, construïda al darrer terç del segle XI. El segell ha estat datat entorn la primera meitat del segle XI, si es relaciona amb el bisbe Oliba i si tenim en comte que en el ritu de consagració de les esglésies, i en concret, de l'altar, un cop beneïda i ungida l'ara amb els sants o lis, eren dipositades les relíquies al reconditori, segellades amb el propi segell del consagrant. Cal recordar que Bernat I de Besalú va morir el 1020 i que la peça podria haver estat propietat del bisbe Oliba i utilitzada fins als volts del 1075.

Bibliografia

BARRACHINA, J. (2003). Lipsanoteca de Santa Eugènia de Berga. AADD. (2003). Guia de les col·leccions. Museu Episcopal de Vic: 252. JUNYENT, E. (1971). "El sello inédito del conde Bernat Tallaferró". A Destino n.1772 (18 setembre 1971). Barcelona: 19. JUNYENT, E. (2001). El segell inèdit del comte Bernat Tallaferró. Estudis d'història i art (segles IX-XX). Patronat d'Estudis Osonencs. Vic: 145-147. PLANELL, A. (1986). Santa Eugènia de Berga. Catalunya Romànica III. Enciclopèdia Catalana. Barcelona:550. PLANELL, A. (1986). Santa Eugènia de Berga. Catalunya Romànica XXII. Enciclopèdia Catalana. Barcelona:249-250. PLADEVALL, A. (1997). Santa Eugènia de Berga. Història i vida d'un vell poble osonenc. Ajuntament de Santa Eugènia de Berga. Ed. Eumo. Vic.

Lipsanoteca 1 de Santa Eugènia de Berga
(MEV, 9 732) (foto: G. Llop)

